

25 PYTAŃ O PUSZCZĘ BIAŁOWIESKĄ

#NiechŻyjePuszcza

Fot. Marek Matecki

1. O co toczy się spór w Puszczy?

Spór w Puszczy dotyczy tego, jak chronić ten cenny obiekt oraz jaką rolę ma w nim odgrywać człowiek. Puszcza, taka jaką znamy, jest unikatową przyrodniczą pozostałością dawnych lasów; jej bogactwo zmniejsza się bez pomocy człowieka. Leśnicy chcą temu zapobiec. Przeciwnicy działań LP są natomiast zwolennikami zostawienia przyrody samej sobie w imię ochrony naturalnych procesów – nawet jeśli oznacza to znikanie poszczególnych gatunków czy cennych siedlisk.

2. Czy leśnicy wycinają drzewa w Białowieskim Parku Narodowym?

Nie. W Białowieskim Parku Narodowym leśnicy z Lasów Państwowych nie prowadzą żadnych prac, za ewentualne cięcia na jego obszarze odpowiadają pracownicy parku. Park narodowy stanowi jednak zaledwie jedną szóstą polskiej części Puszczy Białowieskiej. Pozostały obszar – zarządzany przez Lasy Państwowe – zajmują trzy nadleśnictwa: Białowieża, Browski i Hajnówka. Duża część powierzchni tych puszczańskich nadleśnictw to rezerваты przyrody i strefy referencyjne, na których również nie prowadzi się gospodarki leśnej. Działaniami leśników objęta jest zatem tylko połowa lasów w całej Puszczy.

3. Czy leśnicy wycinają drzewa w lasach naturalnych?

Nie. Większość Puszczy Białowieskiej od wieków kształtował człowiek i to na tych terenach działają leśnicy. Fragmenty lasów o charakterze naturalnym zajmują ok. 20 proc. powierzchni Puszczy Białowieskiej. Wszystkie są i zawsze będą pod ochroną, nie prowadzi się tam więc żadnych prac leśnych. Pozostała część Puszczy to lasy wielofunkcyjne, w których największy nacisk położony jest na ochronę przyrody. Działania leśników dotyczą tych fragmentów, które były sadzone przez człowieka, w których od lat prowadzono gospodarkę leśną lub które powinny być przekształcone w taki sposób, żeby ich struktura lepiej odpowiadała warunkom danego miejsca, określonym przez naukowców.

4. Jakie zagrożenie stwarza kornik?

Kornik drukarz żeruje pod korą świerka. Potrafi doprowadzić drzewo do śmierci w ciągu zaledwie jednego miesiąca. Zazwyczaj owad atakuje drzewa stare lub osłabione, ale obecnie jest go w Puszczy tak dużo, że jego ofiarą padają także drzewa młode, zdrowe i silne. Ataki kornika na większą skalę, zwane gradacjami, zdarzają się cyklicznie, co kilka-kilkanaście lat. Do tej pory leśnicy skutecznie im przeciwdziałali, ale kilka lat temu odebrano im możliwość działania.

5. Jaki jest efekt ostatniego ataku kornika?

Od 2012 r. zamarło już ponad 1 mln drzew. Kolejnych martwych fragmentów lasu przybywa. W trzech puszczańskich nadleśnictwach w ciągu pięciu lat zginęły drzewa na powierzchni ok. 7,2 tys. ha. To tak, jakby z mapy Warszawy zniknęły nagle trzy dzielnice: Śródmieście, Wola i Ochota.

6. Czy można było uratować te drzewa przed kornikiem?

Tak. Podejmując działania zgodne z wiedzą naukową i doświadczeniem, leśnicy mogli zdusić atak kornika w zarodku, tak jak robili wielokrotnie w podobnych sytuacjach przez ostatnie dziesięciolecia. Zawsze w puszczańskich nadleśnictwach usuwano z lasu praktycznie wszystkie świerki zasiedlone przez korniki, więc owad nie przerzucał się na kolejne fragmenty lasu. Skala cięć sanitarnych była bardzo ograniczona. Zmieniło się to wraz z nowymi planami urządzenia lasu dla nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka na lata 2012–2021. Radykalnie zmniejszono w nich limity pozyskania drewna i wyłączono z użytkowania kolejne powierzchnie w Puszczy, co uniemożliwiło leśnikom usuwanie niezbędnej liczby zaatakowanych świerków. Dlatego gradacja kornika zaczęła się swobodnie rozwijać i pochłaniać błyskawicznie kolejne fragmenty Puszczy.

7. Czy obecnie można zatrzymać postęp kornika?

Całkowite zatrzymanie gradacji jest niemożliwe, ponieważ wymagałoby wycięcia wszystkich zaatakowanych świerków, również na terenach chronionych, w tym w parku narodowym. Ale nawet usunięcie tylko ich części na terenach zarządzanych przez LP pozwoli ograniczyć rozprzestrzenianie się kornika na kolejne fragmenty lasu. Trzeba pamiętać, że korniki z jednego świerka są w stanie zaatakować kolejnych 30 drzew, a takie ataki mogą mieć miejsce nawet pięć razy w roku.

8. Czemu leśnicy chcą walczyć z kornikiem?

Zobowiązuje ich do tego prawo. Zgodnie z ustawą o lasach zadaniem leśników jest ochrona lasów, w tym wykrywanie i zwalczanie zagrażających im owadów. Jedyną znaną nauce metodą walki z kornikiem jest usuwanie zaatakowanych przez niego drzew, zanim zdąży się on przenieść na sąsiednie, jeszcze zdrowe. Choć całkowite zatrzymanie kornika nie jest już możliwe, to wciąż można ograniczyć rozmiar klęski.

9. Dlaczego leśnicy wycinają drzewa w Puszczy?

Powodem obecnie prowadzonych prac jest zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom i turystom. Na co dzień w nadleśnictwach w Puszczy leśnicy wykonują przepisy o lasach, ochronie przyrody, bezpieczeństwie publicznym, plany urządzenia lasu oraz plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, a także polecenia służb ochrony środowiska oraz straży pożarnej.

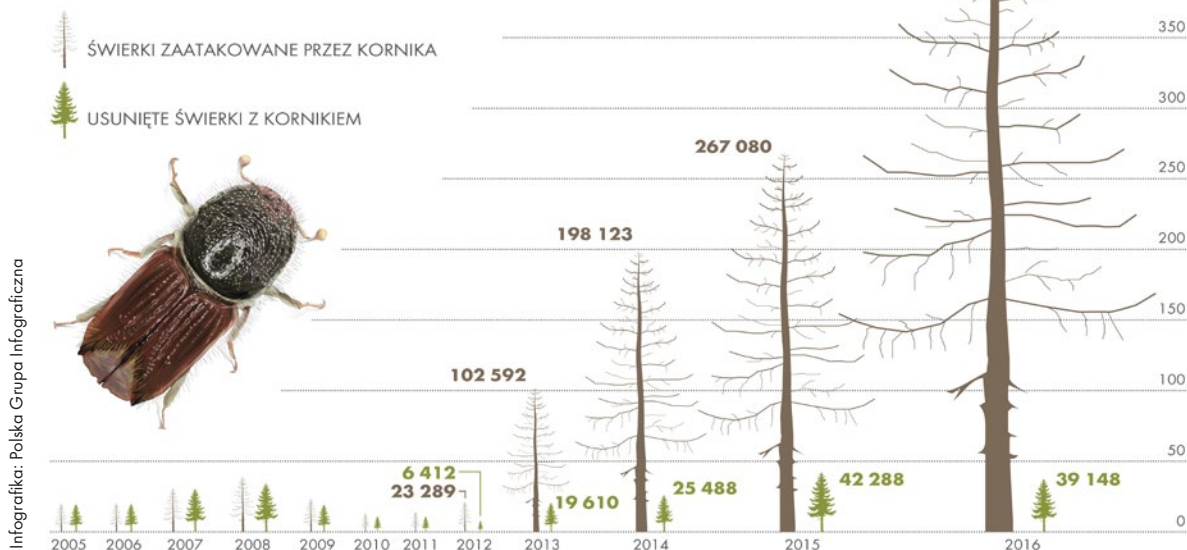

Fot. Maciej Chromy

ŚWIERKI ZAATAKOWANE I USUNIĘTE Z POWODU KORNIKA

500 tys. m³

2011–2012 r.: decyzjami Ministerstwa Środowiska radykalnie ograniczono pozyskanie drewna w puszczańskich nadleśnictwach. Dziś jest to największa przeszkoda w walce z kornikiem.

10. Czy martwe świerki są niebezpieczne dla ludzi?

Martwe świerki, szczególnie te stojące przy drogach i szlakach turystycznych, stanowią śmiertelne niebezpieczeństwo dla ludzi. Drzewo po zamarcu stoi od 2 do 8 lat, po czym łamie się. Takich drzew stojących tylko w bezpośrednim sąsiedztwie dróg jest w Puszczy ponad 100 tys. Wkrótce dziesiątki tysięcy drzew zabitych przez kornika zaczną się masowo przewracać i łamać. Albo człowiek je obali w sposób kontrolowany, albo dla bezpieczeństwa turystów i okolicznych mieszkańców trzeba będzie wprowadzać zakazy wstępu do Puszczy Białowieskiej. Martwe drzewa zwiększają także zagrożenie pożarowe, zwłaszcza podczas suchych lat i przy zwiększonym ruchu turystycznym.

11. Czy obecne cięcia są prowadzone na niespotykaną skalę?

Nie, w Puszczy nie prowadzi się żadnej masowej wycinki. We wszystkich trzech nadleśnictwach puszczańskich wycina się ponad dwa razy mniej drzew niż w poprzedniej dekadzie. Średnie roczne pozyskanie drewna w Nadleśnictwie Białowieża do 2021 r. wynosi 18,8 tys. m sześć. Dla porównania, w przeciętnym nadleśnictwie poza Puszcza wycina się ponad 90 tys. m sześć. drewna rocznie, czyli prawie pięć razy więcej. Nawet w niektórych spośród polskich parków narodowych wycina się więcej drzew niż w Nadleśnictwie Białowieża.

12. Czy leśnicy chcą usunąć całe martwe drewno z lasu?

Nie. Leśnicy doceniają znaczenie martwego drewna w lesie i dbają o to, aby znajdowała się tam jego wystarczająca ilość, niezbędna dla istnienia wielu związanych z nim cennych gatunków. Dlatego część świerków zabitych przez kornika pozostawiamy do naturalnego rozkładu. Dziś w trzech puszczańskich nadleśnictwach martwego drewna jest prawie dwa razy więcej niż wynosi średnia dla parków narodowych.

13. Czy LP wycinają drzewa w Puszczy dla pieniędzy?

Leśnikom nie chodzi o pieniądze. Lasy Państwowe od lat prowadzą wielofunkcyjną gospodarkę leśną, zgodnie z którą w Puszczy Białowieskiej ochrona przyrody jest ważniejsza niż dostarczanie na rynek drewna. Wszystkie trzy puszczańskie nadleśnictwa są od lat deficytowe – na ich utrzymanie składają się nadleśnictwa z całej Polski. Wynagrodzenia tamtejszych leśników nie są związane z rozmiarem pozyskania drewna.

14. Czemu podczas wycinki używa się harwesterów?

Harwester to najbezpieczniejszy dla człowieka i przyrody sposób pozyskiwania drzew. Kiedy prace są wykonywane w terenie, na którym jest tak ogromna liczba martwych drzew jak obecnie w Puszczy, harwester daje większe bezpieczeństwo robotnikom leśnym. Obsługuje go tylko jedna osoba, która jest chroniona przez wzmocnioną kabinę maszyny. Użycie maszyn leśnych w Puszczy nie oznacza, że cięcia będą większe, tylko że ta sama praca zostanie wykonana sprawniej, a leśnicy szybciej udostępnią zabezpieczony już teren turystom i okolicznym mieszkańcom.

15. Czy działania leśników są zgodne z prawem?

Oczywiście. Przepisy nakładają na leśników obowiązek prowadzenia czynnej ochrony lasu, czyli w tym przypadku walki z kornikiem. W art. 9 ustawy o lasach czytamy, że w celu zapewnienia powszechnej ochrony lasów leśnicy są obowiązani do kształtowania równowagi w ekosystemach leśnych, podnoszenia naturalnej odporności drzewostanów, a w szczególności m.in. do zapobiegania, wykrywania i zwalczania nadmiernie pojawiających i rozprzestrzeniających się organizmów szkodliwych. W kolejnym artykule napisano, że w razie wystąpienia organizmów szkodliwych w stopniu zagrażającym trwałości lasów nadleśniczy wykonuje zabiegi zwalczające i ochronne. Działania LP są też regulowane przez rozporządzenia ministra środowiska, plany urzędzenia lasu uchwalane dla nadleśnictw oraz wewnętrzne przepisy Lasów Państwowych (np. „Instrukcję ochrony lasu”). Także prawo europejskie nakłada na leśników obowiązek działania. Cała Puszcza Białowieska ma status obszaru Natura 2000, więc zgodnie z przepisami Lasy Państwowe muszą dbać o zachowanie cennych siedlisk i chronionych gatunków. Wiele z nich wymaga aktywnej ochrony, np. usuwania niektórych drzew, opisanej w planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.

16. Czy Europejski Trybunał Sprawiedliwości zabronił jakiegokolwiek wycinki w Puszczy?

Nie. Zgodnie z postanowieniem wiceprezesa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 27 lipca 2017 r., Lasy Państwowe mogą wycinać drzewa w przypadkach, gdy zagrażają one bezpieczeństwu publicznemu – a takie właśnie prace obecnie są prowadzone w Puszczy Białowieskiej.

17. Czy to, że Puszcza Białowieska jest Obiektem Światowego Dziedzictwa UNESCO, oznacza zakaz wycinania tam drzew?

Nie. Status Puszczy Białowieskiej jako Obiektu Światowego Dziedzictwa UNESCO nie oznacza zakazu wycinania drzew w całej Puszczy. Komitet Światowego Dziedzictwa UNESCO nie sprzeciwia się działaniom prowadzonym w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

18. Czy na miejscu wyciętych drzew leśnicy sadzą jednogatunkowy las w rządkach?

Nie, w Puszczy nie będzie żadnej jednogatunkowej plantacji. Wszędzie tam, gdzie zamarły większe skupiska drzew, leśnicy przygotowują teren pod odnowienie naturalne i w razie potrzeby sadzą odpowiednie dla tego miejsca gatunki, np. dęby, klony czy lipy. Celem działania leśników jest jedynie wsparcie przyrody i przywrócenie naturalnej równowagi.

19. Co się obecnie dzieje w Puszczy?

Nadleśnictwa wykonują decyzję nr 51 dyrektora generalnego LP z 17 lutego 2017 r. (będącą realizacją polecenia ministra środowiska), usuwając w pierwszej kolejności martwe świerki, które ze względu na lokalizację przy drogach i ścieżkach są zagrożeniem dla odwiedzających las oraz zwiększają ryzyko pożarowe, we wszystkich drzewostanach bez względu na ich wiek. Sporadycznie mogą to być też drzewa innych gatunków (np. uszkodzone przez łamiące się świerki lub zawieszane nad drogami).

20. Co to są drzewostany referencyjne?

W marcu 2016 r. dyrektor generalny Lasów Państwowych wyznaczył na terenie nadleśnictw Browski i Białowieża łącznie 5,6 tys. ha tzw. obszaru referencyjnego, gdzie ingerencję człowieka ograniczono do minimum. Umożliwi to obserwację naturalnych procesów i porównanie sytuacji z lasami, w których leśnicy stosują metody gospodarki leśnej, aby odtworzyć lasy zniszczone przez kornika. To dodatkowe powierzchnie pozostawione naturze, poza już istniejącymi na terenie nadleśnictw rezerwatami.

21. Czy nie można zostawić Puszczy samej sobie?

Ze względu na silne przekształcenie Puszczy przez człowieka i jej stosunkowo niewielki obszar, zostawienie jej samej sobie w tym momencie oznaczałoby przeprowadzenie bardzo ryzykownego eksperymentu. Już dziś obserwujemy, jak powierzchnie pokornikowe przy braku interwencji człowieka są opanowywane przez graby, leszczynę i inwazyjne trawy kosztem innych, typowo puszczańskich gatunków. Badania prowadzone na terenie rezerwatu ścisłego pokazują, że pozostawienie Puszczy samej sobie prowadzi do zmniejszenia różnorodności biologicznej i zanikania wielu cennych przyrodniczo gatunków.

Fot. Magdalena Stępińska

Fot. Marek Matecki

22. Czy leśnicy traktują Puszcę jako miejsce szczególne?

Puszcza Białowiecka jest dla leśników bezcennym przyrodniczym skarbem. Od ponad 90 lat walczą o to, aby ją chronić i naprawiać szkody, jakich doznała na początku XX wieku. Podczas I wojny światowej w ciągu zaledwie dwóch lat okupujący ten teren Niemcy wycięli 4,5 mln m sześć. drewna. W 20-leciu międzywojennym Puszcza Białowiecka była eksploatowana rabunkowo przez angielską firmę The Century ETC, tzw. Centurę. Spółka wycięła i wywiozła ponad 2,5 mln m sześć. drewna. W ciągu następnych lat planowano wyciąć aż 20 tys. ha Puszczy, na szczęście starania leśników doprowadziły do zerwania kontraktu z tą firmą w 1929 r. Gdyby nie upór leśników, wiele cennych fragmentów Puszczy dziś by nie istniało.

Okres II wojny światowej także był tragiczny dla Puszczy. Władze sowieckie w ciągu zaledwie dwóch lat okupacji wywiozły stamtąd ponad 1,5 mln m sześć. drewna. Dopiero po zakończeniu wojny natura mogła zacząć zabliźniać rany wyrządzone przez okupantów, w czym wspierali ją polscy leśnicy.

23. Dlaczego cały obszar Puszczy Białowieckiej nie został włączony do parku narodowego?

Leśnicy nie są stroną w sprawie powiększenia Białowieckiego Parku Narodowego. Jest to decyzja należąca do polityków. Lasy Państwowe, podobnie jak Białowiecki Park Narodowy, podlegają ministrowi środowiska i realizują politykę leśną państwa. Każda decyzja resortu w tej sprawie będzie przez leśników respektowana, a LP się do niej dostosują.

Przekształcenie całej Puszczy w park narodowy nie oznaczałoby zaniechania gospodarki leśnej, ponieważ także w parkach wycina się drzewa, chociażby w ramach aktywnej ochrony przyrody. Pozostawienie przyrody w Puszczy zupełnie samej sobie wymagałoby stworzenia na całym jej terenie rezerwatu ścisłego, co oznaczałoby wprowadzenie ograniczeń wstępu, takich jak obecnie obowiązujące w rezerwacie ścisłym BPN.

24. Czy leśnicy zamknęli Puszcze dla turystów?

Nie, zdecydowana większość Puszczy znajdującej się pod zarządem LP i najpopularniejsze szlaki są otwarte. Nadleśniczowie puszczańskich nadleśnictw wprowadzają okresowe zakazy wstępu tylko w konkretnych, wybranych miejscach – tam, gdzie usuwane są zamarłe drzewa lub gdzie duże nagromadzenie martwych świerków stwarza szczególne niebezpieczeństwo. W miarę postępu prac i usuwania zagrożenia kolejne ścieżki i miejsca są ponownie udostępniane. Aktualne mapy można znaleźć na stronach nadleśnictw oraz na stronie www.lasy.gov.pl

25. Czy działania strażników leśnych, usuwających osoby blokujące prace w Puszczy, są zgodne z prawem?

Strażnicy leśni działają na podstawie przepisów zawartych w ustawie o lasach, która nakłada na nich m.in. obowiązek zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony mienia. Osoby blokujące prace w Puszczy i przebywające w miejscach objętych zakazem wstępu łamią obowiązujące prawo, strażnicy leśni mają więc obowiązek interweniować.

